

ОСВІДЧЕННЯ

Жарт на одну дію.

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Степан Степанович Чубуков, поміщик.

Наталія Степанівна, його дочка, 25-ти років.

Іван Васильович Ломов, сусід Чубукова, здоровий, вгодований, але дуже надумливий поміщик.

Дія відбувається в садибі Чубукова.

Вітальня в домі Чубукова.

I

Чубуков і Ломов входять у фраку і білих рукавичках.

Чубуков (*ідучи йому назустріч*). Голубонько, кого бачу! Іван Васильович! Дуже радий! (*Потискує руку.*) От справді, сюрприз, мамонько... Як поживаєте?

Ломов. Дякую вам. А ви як поживаєте?

Чубуков. Живемо помаленьку, ангеле мій, вашими молитвами тощо. Сідайте, уклінно прошу... От справді, не добре сусідів забувати, мамонько моя. Голубонько, але чого ж це ви так офіційно? У фраку, в рукавичках тощо. Хіба куди їдете, дорогоцінний мій?

Ломов. Ні, я тільки до вас, шановний Степане Степановичу.

Чубуков. То чого ж у фраку, чарівний мій? Наче на новий рік із візитом!

Ломов. Бачите, в чому річ. (Бере його під руку.) Я приїхав до вас, шановний Степане Степановичу, щоб попросити вас одним проханням. Не раз я вже мав честь звертатися до вас по допомогу, і завжди ви, так би мовити... але я, пробачте, хвилююсь. Я вип'ю води, шановний Степане Степановичу. (П'є воду.)

Чубуков (набик). Грошей приїхав просити! Не дам! (До нього.) В чому річ, красеню мій?

Ломов. Бачите, Шановаю Степановичу... пробачте, Степане Шановаєвичу... тобто я страшенно хвилююсь, як зволите бачити... Одне слово, ви один тільки можете допомогти мені, хоча, звичайно, я нічим не заслужив і... не маю права сподіватися вашої допомоги...

Чубуков. Ах, та не розмазуйте, мамонько! Кажіть зразу! Ну?

Ломов. Зараз... Цю ж хвилину. Справа в тому, що я приїхав просити руки у вашої дочки Наталії Степанівни.

Чубуков (радісно). Мамусю! Іване Васильовичу! Повторіть іще раз — я недочув!

Ломов. Я маю честь просити...

Чубуков (перебиваючи). Голубонько моя... Я такий радий тощо... От справді і тому подібне. (Обіймає й цілує.) Давно бажав. Це було моїм повсякчасним бажанням. (Ронить сльозу.) І завжди я любив вас, ангеле мій, як рідного сина. Дай боже вам обом згоду та любов тощо, а я дуже бажав... Чого ж я стою, як бовдур? Розгубився з радості, зовсім розгубився! Ох, я від щирого серця... Піду, покличу Наташу і тому подібне.

Ломов (зворушений). Шановний Степане Степановичу, як ви гадаєте, чи можу я сподіватися її згоди?

Чубуков. Такий, от справді, красень і... і раптом вона не погодиться! Закохана, мабуть, як кішка тощо... Зараз! (Виходить.)

II

Ломов сам.

Ломов. Холодно... Я весь тремчу, як перед іспитом. Головне — треба зважитись. А коли довго думати, вагатися, багато балакати та чекати ідеалу чи справжнього кохання, то отак ніколи не оженишся... Брр!.. Холодно! Наталія Степанівна — чудова хазяйка, непогана, освічена... чого ж мені ще треба? Проте в мене вже починає від хвилювання шуміти у вухах. (П'є воду.) А не женитися мені не

можна... По-перше, мені вже 35 років — вік, так би мовити, критичний. По-друге, мені потрібне правильне, регулярне життя... У мене порок серця, раз у раз серцебиття, я запальний і завжди страшенно хвилююсь... Зараз ось у мене губи тремтять і на правій повіці живчик стрибає... А найжахливіше в мене — це сон. Ледве тільки ляжу в постіль і тільки-но почну засинати, як раптом у лівому боку щось — смик! і б'є просто в плече і в голову... Схоплююсь, як божевільний, походжу трохи та й знову лягаю, але тільки-но почну засинати, як у мене в боку знову — смик! І отак разів із двадцять...

III

Наталія Степанівна і Ломов.

Наталія Степанівна (входить). Ну, от! Це ви, а тато каже: піди, там купець по товар прийшов. Здрастуйте, Іване Васильовичу!

Ломов. Здрастуйте, шановна Наталіє Степанівно!

Наталія Степанівна. Пробачте, я у фартусі і негліже... Ми горошок чистимо для сушіння. Чому ви в нас так довго не були? Сідайте... (Сідають.) Хочете снідати?

Ломов. Ні, дякую вам, я вже їв.

Наталія Степанівна. Куріть... Ось сірники... Погода чудова, а вчора такий дощ був, що косарі цілий день нічого не робили. Ви скільки копиць накосили? Я, уявіть, пожадувала й скосила весь луг, а тепер сама не рада, боюся, щоб моє сіно не згнило. Краще було б почекати. Але що це? Ви, здається, у фраку! От новина! На бал їдете, чи як? Між іншим, ви покращали... Справді, чого ви таким франтом?

Ломов (хвилюючись). Бачите, шановна Наталіє Степанівно... Річ у тому, що я наважився просити вас вислухати мене... Звичайно, ви здивуетесь і навіть розсердитесь, але я... (Набік.) Страшенно холодно!

Наталія Степанівна. У чому річ? (Пауза.) Ну?

Ломов. Я постараюся сказати коротко. Вам, шановна Наталіє Степанівно, відомо, що я давно вже, з самого дитинства, маю честь знати вашу родину. Моя покійна тітуся та її чоловік, від яких я, як ви зволите знати, дістав у спадщину землю, завжди ставилися з глибокою пошаною до вашого татуся і до покійної матусі. Рід Ломових і рід Чубукових завжди перебували в найдружніших і, можна навіть сказати, родинних стосунках. До того ж, як ви зволи-

те знати, моя земля щільно прилягає до вашої. Якщо зволите пригадати, мої Волові Лужки межують з вашим березняком.

Наталія Степанівна. Пробачте, я вас переб'ю. Ви кажете «мої Волові Лужки»... Та хіба ж вони ваші?

Ломов. Мої...

Наталія Степанівна. Ну, от іще! Волові Лужки наші, а не ваші!

Ломов. Ні, мої, шановна Наталіє Степанівно.

Наталія Степанівна. Це для мене новина. Звідки ж вони ваші?

Ломов. Як звідки? Я кажу про ті Волові Лужки, що заходять клином між вашим березняком і Горілим болотом.

Наталія Степанівна. Ну, так, так... Вони наші...

Ломов. Ні, ви помиляєтесь, шановна Наталіє Степанівно,— вони мої.

Наталія Степанівна. Опам'ятайтесь, Іване Васильовичу! Чи давно вони стали вашими?

Ломов. Як давно? Відколи я себе пам'ятаю, вони завжди були нашими.

Наталія Степанівна. Ну, це ви вже, скажімо, пробачте!

Ломов. З паперів це видно, шановна Наталіє Степанівно. Волові Лужки були колись спірними, це — правда; але тепер усім відомо, що вони мої. І сперечатися тут нема чого. Як зволите бачити, бабуся моєї тітусі віддала ці Лужки в безстрокове й безплатне користування селянам дідуся вашого татуся за те, що вони випалювали для неї цеглу. Селяни дідуся вашого татуся користувалися безплатно Лужками років з сорок і звикли вважати їх ніби своїми, а потім, коли вийшло положення...

Наталія Степанівна. І зовсім не так, як ви розказуєте! І мій дідусь, і прадідусь вважали, що їх земля доходила до Горілого болота,— значить, Волові Лужки були наші. Чого ж тут сперечатися? — не розумію. Аж прикро!

Ломов. Я вам папери покажу, Наталіє Степанівно!

Наталія Степанівна. Ні, ви просто жартуєте чи дражните мене... Сюрприз який! Володіємо землею мало не триста років, і раптом нам заявляють, що земля не наша! Іване Васильовичу, пробачте, але я навіть вухам своїм не вірю... Мені не дорогі ці Лужки. Там усього п'ять десятин і коштують вони яких-небудь триста карбованців, але мене

обурює несправедливість. Кажіть, що хочете, але несправедливості я терпіти не можу.

Ломов. Вислухайте мене, благаю вас! Селяни дідуся вашого татуса, як я вже мав честь сказати вам, випалювали для бабусі моєї титусі цеглу. Титусина бабуся, бажаючи зробити їм приемне...

Наталія Степанівна. Дідусь, бабуся, титуся... нічого я тут не розумію! Лужки наші, от і все!

Ломов. Мої!

Наталія Степанівна. Наші! Хоч ви два дні доводьте, хоч надіньте п'ятнадцять фраків, а вони наші, наші, наші! Вашого я не хочу і свого втрачати не бажаю... Як собі хочете!

Ломов. Мені, Наталіє Степанівно, Лужків не треба, але я з принципу. Якщо хочете, то, будь ласка, я вам подарую їх.

Наталія Степанівна. Я сама можу подарувати їх вам, вони мої!.. Все це, принаймні, дивно, Іване Васильовичу! Досі ми вас вважали добрим сусідом, другом, то рік давали вам свою молотарку, і через це самим нам довелося домолочувати свій хліб у листопаді, а ви поводитесь з нами, як з циганами. Даруєте мені мою ж таки землю. Пробачте, це не по-сусідськи! По-моєму, це навіть зухвальство, коли хочете...

Ломов. По-вашому виходить, отже, що я узурпатор? Добродійко, ніколи я чужих земель не захоплював і обвинувачувати мене в цьому нікому не дозволю... (Швидко йде до графина й п'є воду.) Волові Лужки мої!

Наталія Степанівна. Неправда, наші!

Ломов. Мої!

Наталія Степанівна. Неправда! Я вам доведу! Сьогодні ж пошлю своїх косарів на ці Лужки!

Ломов. Що-о?

Наталія Степанівна. Сьогодні ж там будуть мої косарі!

Ломов. А я їх в шию!

Наталія Степанівна. Не смієте!

Ломов (хапається за серце). Волові Лужки мої! Розумієте? Мої!

Наталія Степанівна. Не кричіть, будь ласка! Можете кричати й хрипіти від злості в себе дома, а тут прошу триматися в межах!

Ломов. Якби, добродійко, не це страшне, болісне

серцебиття, якби жили не стукали в скронях, то я поговорив би з вами інакше! (Кричить.) Волові Лужки мої!

Наталія Степанівна. Наші!

Ломов. Мої!

Наталія Степанівна. Наші!

Ломов. Мої!

IV

Ті самі і Чубуков.

Чубуков (входячи). Що таке? Чого кричите?

Наталія Степанівна. Тату, поясни, будь ласка, цьому панові, кому належать Волові Лужки: нам чи йому?

Чубуков (до нього). Ціпонько, Лужки наші!

Ломов. Та змилуйтесь, Степане Степановичу, звідки вони ваші? Будьте хоч ви розсудливою людиною! Бабуся моєї тітусі віддала Лужки в тимчасове, безплатне користування селянам вашого дідуся. Селяни користувалися землею сорок років і звикли до неї, як до своєї, а коли вийшло положення...

Чубуков. Дозвольте, дорогоцінний мій... Ви забуваєте, що саме селяни не платили вашій бабусі і тому подібне, бо Лужки тоді були спірними тощо... А тепер усякий собака знає, от справді, що вони наші. Ви, значить, плану не бачили!

Ломов. А я вам доведу, що вони мої!

Чубуков. Не доведете, любий мій!

Ломов. Ні, доведу!

Чубуков. Мамонько, навіщо ж кричати так! Криком, от справді, нічого не доведете. Я вашого не бажаю і свого втрачати не маю наміру. З якої речі? Коли вже на те пішло, любчику мій, якщо ви маєте намір сперечатися за Лужки тощо, то я скоріше подарую їх мужикам, ніж вам. Отак-бо!

Ломов. Не розумію! Яке ж ви маєте право дарувати чужу власність?

Чубуков. Дозвольте вже мені знати, маю я право, чи ні. От справді, молодий чоловіче, я не звик, щоб зі мною розмовляли таким тоном тощо. Я, молодий чоловіче, старший за вас удвоє і прошу вас говорити зі мною без ажитації й тому подібне.

Ломов. Ні, ви мене просто за дурня вважаєте й смієтеся з мене! Мою землю називаєте своєю, та ще хочете, щоб я був спокійний і говорив з вами по-людськи! Так

добрі сусіди не роблять, Степане Степановичу! Ви не сусід, а узурпатор!

Чубуков. Що-о? Що ви сказали?

Наталія Степанівна. Тату, зараз же пошли на Лужки косарів!

Чубуков (до Ломова). Що ви сказали, ласкавий добродію?

Наталія Степанівна. Волові Лужки наші, і я не поступлюся, не поступлюся, не поступлюся!

Ломов. Це ми побачимо! Я вам судом доведу, що вони мої.

Чубуков. Судом? Можете подавати до суду, ласкавий добродію, і тому подібне! Можете! Я вас знаю, ви тільки, от справді, і чекаєте нагоди, щоб судитися тощо!.. Кляузна натура! Весь ваш рід був сутяжний! Увесь!

Ломов. Прошу не ображати мого роду! В роду Ломових усі були чесні і не було жодного, хто був би під судом за розтрату, як ваш дядечко!

Чубуков. А у вашому Ломовському роду всі були божевільні!

Наталія Степанівна. Всі, всі, всі!

Чубуков. Дід ваш пив запоєм, а менша тітуся, от справді, Настасія Михайлівна, втекла з архітектором тощо...

Ломов. А ваша мати була кривобока. (Хапається за серце.) В боку смикнуло... В голову вдарило... Батечку!.. Води!

Чубуков. А ваш батько був картяр і ненажера.

Наталія Степанівна. А тітка — плетуха, яких мало!

Ломов. Ліву ногу відібрало... А ви інтриган... Ох, серце!.. І ні для кого не таємниця, що ви перед виборами під... В очах іскри... Де мій капелюх?

Наталія Степанівна. Низько! Нечесно! Гидко!

Чубуков. А самі ви, от справді, єхидна, дволична і каверзна людина! Так!

Ломов. Ось він, капелюх... Серце... Куди йти? Де двері? Ох!.. Помираю, здається... Нога волочиться... (Іде до дверей.)

Чубуков (йому вслід). І щоб ноги вашої більше не було у мене в домі!

Наталія Степанівна. Подавайте в суд! Ми побачимо!

Ломов виходить, похитуючись.

Чубуков і Наталія Степанівна.

Чубуков. К чорту! (Ходить схвильований.)

Наталія Степанівна. Який негідник? От і вір після цього добрим сусідам!

Чубуков. Мерзотник! Опудало городнє!

Наталія Степанівна. Виродок такий! Привласнив собі чужу землю, та ще й сміє сваритися.

Чубуков. І оця потвора, оця, от справді, куряча сліпота насмілюється ще освідчуватись тощо. Га? Освідчуватись!..

Наталія Степанівна. Як це освідчуватись?

Чубуков. Як же! Приїздив, щоб тобі освідчитись.

Наталія Степанівна. Освідчитись? Мені? Чому ж ти раніше мені цього не сказав?

Чубуков. І у фрак через те вбрався! Вишкварка отака! Дрантя!

Наталія Степанівна. Мені? Освідчення? Ах! (Падає в крісло й стогне.) Вернути його! Вернути! Ах! Вернути!

Чубуков. Кого вернути?

Наталія Степанівна. Швидше, швидше! Недобре! Вернути! (Істерика.)

Чубуков. Що таке? Чого тобі? (Хапається за голову.) Нещасна людина! Застрелюсь! Повішусь! Задушили!

Наталія Степанівна. Умираю! Вернути!

Чубуков. Тьху! Зараз! Не реви! (Вибігає.)

Наталія Степанівна (сама стогне). Що ми наробили! Вернути! Вернути!

Чубуков (вбігає). Зараз прийде тощо, хай йому чорт! Ух! Говори з ним сама, а я, от справді, не бажаю...

Наталія Степанівна (стогне). Вернути!

Чубуков (кричить). Іде він, кажуть тобі. Що за комісія, мій боже, дорослій доньці батьком бути! Заріжусь! Неодмінно заріжусь! Вилаяли людину, осоромили, вигнали, а все це ти... ти!

Наталія Степанівна. Ні, ти!

Чубуков. Я ж і винен, от справді! (У дверях з'являється Ломов.) Ну, розмовляй сама з ним! (Виходить.)

Наталія Степанівна і Ломов.

Ломов (входить, знеможений). Страшенно серце б'ється... Нога затерпла... в боку смикає...

Наталія Степанівна. Пробачте, ми погарячилися, Іване Васильовичу... я тепер пригадую. Волові Лужки таки справді ваші.

Ломов. Страшенно серце б'ється... Мої Лужки... На обох очах живчики стрибають...

Наталія Степанівна. Ваші, ваші Лужки... Сідайте. (Сідають.) Ми помилились.

Ломов. Я з принципу... Мені не дорога земля, а дорогий принцип...

Наталія Степанівна. Саме принцип... Давайте поговоримо про що-небудь інше.

Ломов. Тим більше, що в мене є докази. Бабуся моєї тітусі віддала селянам дідуся вашого татуся...

Наталія Степанівна. Годі, годі про це... (Набік.) Не знаю, з чого почати... (До нього.) Скоро збираєтесь на полювання?

Ломов. На тетерюків, шановна Наталіє Степанівно, думаю після жнив почати. Ах, ви чули? Уявіть, яке в мене нещастя! Мій Угадай, якого ви зволите знати, закульгав.

Наталія Степанівна. От жалко! Чого ж це?

Ломов. Не знаю... Мабуть, звихнув або інші собаки покусали... (Зітхає.) Найкращий собака, не кажучи вже про гроші! Я ж за нього Миронову 125 карбованців заплатив.

Наталія Степанівна. Переплатили, Іване Васильовичу!

Ломов. А по-моєму, це дуже дешево. Собака чудесний.

Наталія Степанівна. Тато дав за свого Відката 85 карбованців, а Відкатай куди кращий за вашого Угадая!

Ломов. Відкатай кращий за Угадая? Що ви! (Сміється.) Відкатай кращий за Угадая!

Наталія Степанівна. Звичайно, кращий! Відкатай, правда, молодий, ще не опсовів, але по ладах та по розв'язі кращого за нього нема навіть у Волчанецького.

Ломов. Дозвольте, Наталіє Степанівно, але ж ви за-

буваєте, що він підуздуватий, а підуздуватий собака завжди на влови поганий!

Наталія Степанівна. Підуздуватий? Вперше чую!

Ломов. Запевняю вас, нижня щелепа коротша за верхню.

Наталія Степанівна. А ви міряли?

Ломов. Міряв. Ганяти він може, звичайно, але як хапати, то навряд чи...

Наталія Степанівна. По-перше, наш Відкатай породистий, густопсовий, він син Запрягая і Стамезки, а у вашого рябомурого не доберешся до породи... До того ж, старий і потворний, як шкапа...

Ломов. Старий, але я за нього п'ятьох ваших Відкатаїв не візьму... Хіба можна? Угадай — собака, а Відкатай... навіть сперечатися смішно... Таких, як ваш Відкатай, у всякого вижлятника — хоч греблю гати. Четвертна — красна ціна.

Наталія Степанівна. У вас, Іване Васильовичу, сидить сьогодні якийсь біс суперечності. То видумали, що Лужки ваші, то Угадай кращий за Відкатая. Не люблю я, коли людина говорить не те, що думає. Ви ж дуже добре знаєте, що Відкатай у сто разів кращий за вашого... отого дурного Угадая. Навіщо ж говорити навпаки?

Ломов. Я бачу, Наталіє Степанівно, що ви вважаєте мене за сліпого чи дурня. Та зрозумійте, що Відкатай ваш підуздуватий!

Наталія Степанівна. Неправда!

Ломов. Підуздуватий!

Наталія Степанівна (кричить). Неправда!

Ломов. Чого ж ви кричите, добродійко?

Наталія Степанівна. Навіщо ж ви говорите дурниці? Це ж обурливо! Вашого Угадая підстрелити пора, а ви порівнюєте його з Відкатаєм!

Ломов. Пробачте, я не можу сперечатися далі. У мене серцебиття.

Наталія Степанівна. Я помітила: ті мисливці найбільше сперечаються, які найменше тямлять.

Ломов. Добродійко, прошу вас, замовчіть... У мене лопається серце... (Кричить.) Замовчіть!

Наталія Степанівна. Не замовчу, поки ви не визнаєте, що Відкатай в сто разів кращий за вашого Угадая!

Ломов. У сто разів гірший! Щоб він здох, ваш Відкатай! Скроні... око... плече...

Наталія Степанівна. А вашому дурному Угадаєві нема потреби здихати, бо він і без того вже дохлий!

Ломов (плаче). Замовчіть! У мене розрив серця!

Наталія Степанівна. Не замовчу!

VII

Ті самі і Чубуков.

Чубуков (входить). Чого ще?

Наталія Степанівна. Тату, скажи щиро, по чистій совісті: який собака кращий — чи наш Відкатай чи його Угадай.

Ломов. Степане Степановичу, благаю вас, скажіть ви тільки одне: підуздуватий ваш Відкатай чи ні? Так чи ні?

Чубуков. А хоч би й так? Велика штука! Та зате на весь повіт кращого собаки нема тощо.

Ломов. Але ж мій Угадай кращий? По совісті!

Чубуков. Ви не хвилюйтесь, дорогоцінний мій... Дозвольте... Ваш Угадай, от справді, має свої добрі якості... Він чистопсовий, на твердих ногах, з крутими стегнами і тому подібне. Але в цього собаки, коли хочете знати, красеню мій, дві істотні вади: старий і з короткою мордою.

Ломов. Пробачте, в мене серцебиття... Візьмімо факти... Звольте пригадати, в Марусьчиних рунах мій Угадай ішов з графським Розмахаєм вухо з вухом, а ваш Відкатай відстав на цілу версту.

Чубуков. Відстав, бо графський доїжджачий ударив його гарапником.

Ломов. Було за що. Всі собаки за лисицею біжать, а Відкатай барана рвати почав!

Чубуков. Неправда!.. Голубонько, я запальний і, от справді, прошу вас, припинімо цю суперечку. Ударив, бо всім заздрісно на чужого собаку дивитись... Авжеж! Ненависники всі! І ви, добродію, не без гріха! Як тільки, от справді, побачите, що чийсь собака кращий за вашого Угадаю, зараз же починаєте тее... отее... саме... і тому подібне... Я ж усе пам'ятаю!

Ломов. І я пам'ятаю!

Чубуков (передражнює). І я пам'ятаю... А що ви пам'ятаєте?

Ломов. Серце б'ється... Ногу відібрало... Не можу.

Наталія Степанівна (*передражнює*). Серце б'ється... Який з вас мисливець? Вам у кухні на печі лежати та тарганів душити, а не на лисиць полювати! Серце б'ється...

Чубуков. Справді, який з вас мисливець? З вашими, от справді, серцебиттями дома сидіти, а не на сідлі метлятися. Нехай би полювали, а то ж їздите тільки для того, щоб сперечатися й чужим собакам заважати тощо. Я запальний, облишмо цю розмову. Ви зовсім, от справді, не мисливець!

Ломов. А ви хіба мисливець? Ви їздите тільки для того, щоб до графа підлабузнюватись та інтригувати... Серце!.. Ви інтриган!

Чубуков. Що-о? Я інтриган? (*Кричить.*) Мовчіть!

Ломов. Інтриган!

Чубуков. Хлопчисько! Щеня!

Ломов. Старий пацюк! Єзуїт!

Чубуков. Замовчи, а то я підстрелю тебе з поганої рушниці, як куріпку! Свистун!

Ломов. Усім відомо, що — ох, серце! — ваша покійна жінка вас біла... Нога... скроні... іскри... Падаю, падаю!..

Чубуков. А ти у своєї ключниці під черевиком!

Ломов. От, от, от... лопнуло серце! Плече відірвалося... Де моє плече?.. Помираю! (*Падає в крісло.*) Лікаря! (*Непритомність.*)

Чубуков. Хлопчисько! Молокосос! Свистун! Мені недобре! (*П'є воду.*) Недобре!

Наталія Степанівна. Який з вас мисливець? Ви й на коні сидіти не вмієте! (*До батька.*) Тату! Що з ним? Тату! Подивися, тату! (*Верещить.*) Іване Васильовичу! Він помер!

Чубуков. Мені недобре!.. Дух забило!.. Повітря!

Наталія Степанівна. Він помер! (*Шарпає Ломова за рукав.*) Іване Васильовичу! Іване Васильовичу! Що ми наробили! Він помер! (*Падає в крісло.*) Лікаря, лікаря! (*Істерика.*)

Чубуков. Ох!.. Що таке? Що тобі?

Наталія Степанівна (*стогне*). Він помер!.. Помер!

Чубуков. Хто помер? (*Подивившись на Ломова.*) Справді помер! Батечку! Води! Лікаря! (*Підносить до рота Ломова склянку.*) Випийте!.. Ні, не п'є... Значить, помер

і тому подібне... Пренещасна я людина! Чому я не пускаю собі кулю в лоб? Чому я ще досі не зарізався? Чого я чекаю? Дайте мені ножа! Дайте мені пістолет! (Ломов ворушиться.) Оживає, здається... Випийте води!.. Ось так...

Ломов. Іскри... туман... Де я?

Чубуков. Женіться ви швидше і — ну вас к дідьку! Вона згодна! (З'єднує руки Ломова і дочки.) Вона згодна і тому подібне. Благословляю вас тощо. Тільки дайте ви мені спокій!

Ломов. Га? Що? (Підводяться.) Кого?

Чубуков. Вона згодна! Ну? Цілуйтесь та й... чорт з вами!

Наталія Степанівна (стогне). Він живий... Так, так, я згодна...

Чубуков. Цілуйтесь!

Ломов. Га? Кого? (Цілується з Наталією Степанівною.) Дуже приємно... Дозвольте, в чому річ? Ах, так, розумію... Серце... іскри... Я щасливий, Наталіє Степанівно... (Цілує руку.) Ногу відібрало...

Наталія Степанівна. Я... я теж щаслива...

Чубуков. Як гора з пліч... Ух!

Наталія Степанівна. Але... все-таки погодьтеся хоч тепер: Угадай гірший за Відкатая.

Ломов. Кращий!

Наталія Степанівна. Гірший!

Чубуков. Ну, починається родинне щастя! Шампанського!

Ломов. Кращий!

Наталія Степанівна. Гірший! Гірший! Гірший!

Чубуков (намагаючись перекричати). Шампанського! Шампанського!

Завіса

1888—1889